

11. Брусилов А.А. Мои воспоминания / А.А. Брусилов. — М., 1963.
12. ЦДАГО України. ф.1, оп.46, спр.318, арк.8.
13. Коваль М.В. Общественно-политическая деятельность трудящихся Украинской ССР в период Великой Отечественной войны / М.В. Коваль. — К., 1977.
14. Волкогонов Д.А. Триумф і трагедія: Політичний портрет Й.В. Сталіна : у 2 кн. / Д.А. Волкогонов. — К., 1990. — Т. 2.
15. Головка М.Л. Суспільно-політичні організації та рухи в період Другої світової війни. 1939-1945 / М.Л. Головка. — К., 2004.
16. Безмерття. Книга пам'яті України. — К., 2000.
17. Смирнова В.І. Документальні спомини колишніх учасників оборони Києва, в'язнів фашистських таборів як історичне першоджерело (на матеріалах із фондозбірні Меморіального комплексу «Музей історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. / В.І. Смирнова. — Рукопис.

The article deals with the problems of social history, namely the question of moral and psychological aspects of the war. It is characterized by the ratio of representatives of the various political and ethnic groups of the Ukrainian society to the events of the First and Second World Wars, the problem is «their» and «foreign», as well as the purchase of a new quality of a sense of patriotism among the population of the warring parties. Detail question reveals a direct participant of an armed conflict, soldiers and officers through the assessment of the organization of material support, change attitudes to warfare. A special place is drawn to the study of military captivity problems.

Key words: Military anthropology, World War I, World War II, Social History, Military service, the enemy, the aggressor, an ally, Ukrainian community, patriotism, a soldier, an officer, a military prisoner.

Отримано: 14.11.2016 р.

УДК 930.1:001.814(092)(477)

В. В. Баглай

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Оєienка

«ФІЛОСОФ ІСТОРИЧНОЇ ІНФОРМАТИКИ»: ШТРИХИ ДО НАУКОВОЇ БІОГРАФІЇ В.В. ПІДГАЄЦЬКОГО

У статті розглянуто окремі аспекти наукової та організаторської діяльності відомого українського історика, засновника української школи кліометристів, Віталія Васильовича Підгаєцького спрямованої на розвиток історичної інформатики.

Ключові слова: В.В. Підгаєцький, історична інформатика, історичне джерело, кліометрика, масові джерела, методологія, емерджентність.

«Відмовляючись від застосування комп'ютерних технологій, а отже, і від методів математичної статистики, реалізованих на комп'ютерах, ми значною мірою збіднюємо свої пізнавальні можливості»

В.В. Підгаєцький

Теорія та практика використання сучасних технічних пристроїв та програмного забезпечення в історичних дослідженнях зумовили виникнення нової спеціальної дисципліни – історичної інформатики, що вивчає історич-

ну інформацію та різні шляхи її створення, зберігання, обробки, дослідження, передавання тощо за допомогою інформаційних (комп'ютерних) технологій. Попри те, що низка українських істориків активно використовують методи історичної інформатики для дослідження конкретно-історичних проблем, на сьогоднішній день внесок українських вчених у розвиток історичної інформатики залишається практично недослідженим. У цьому контексті потреба окремого вивчення наукова постать одного найактивніших подвижників історичної інформатики, українського історика-джерелознавця В.В. Підгаєцького.

Науковий доробок вченого ставав предметом розгляду в статтях Л.І. Бородкіна [3], В.М. Владімірова [8], С.В. Злобіна [9] опублікованих у бюлетені асоціації «Історія і комп'ютер» за 2005 р. та присвячених пам'яті історика. Аграрні сюжети наукової спадщини В.В. Підгаєцького простежив В.В. Масненко [11]. У дослідженні В.В. Ващенко окреслено деякі проблеми методології історії у працях професора В.В. Підгаєцького, показано зв'язок теорії з етичними нормами, у межах яких історик бачив розвиток історичної науки, та триадним стилем мислення науковця [7].

У статті учнів вченого В.В. Ващенко, В.А. Дмитрієвої, Ю.А. Святця, Р.В. Топки [2] висвітлено його основні ідеї з теорії та методології історичного джерелознавства, гносеологічні принципи історичної науки. Водночас автори свідомо оминули безпосередній практичний внесок В.В. Підгаєцького у формування та розвиток української кілометрики та історичної інформатики: «...вважаючи за необхідне концентровано висвітлити його загальну концепцію теорії та методології історичного пізнання» [2, с.23].

Для з'ясування наукового шляху вченого до використання комп'ютерних технологій в історичних дослідженнях необхідно окреслити основні етапи його становлення як історика-джерелознавця. Віталій Васильович Підгаєцький народився 1 серпня 1951 року у с. Тартак Чечельницького району Вінницької області. У 1954 році сім'я переїхала до Дніпропетровська. В 1968 році він закінчив школу і вступив до Дніпропетровського державного університету на історичний факультет. Після закінчення університету з відзнакою три роки працював шкільним вчителем, а незабаром повернувся в свою альма-матер [32, с.229]. 1982 року у Московському державному історико-архівному інституті захистив кандидатську дисертацію на тему «Джерела про участь робітничого класу в діяльності міських рад (на матеріалах південно-східних областей України) у 1921-1925 рр.» [32, с.229; 28]. Під час проведення кампанії загальної «комп'ютеризації» викладачів-гуманітаріїв, восени 1985 року, В.В. Підгаєцькому вдалося «прорватися» на стажування до Московського державного університету імені М.В. Ломоносова на кафедру джерелознавства історичного факультету де якраз почала зароджувалась майбутня лабораторія історичної інформатики [16, с.28].

Одним із результатів стажування було те, що з 1988 року, В.В. Підгаєцький разом з Ю.А. Святцем розпочинає викладання студентам дніпропетровського істфаку курсу «Кількісні методи в історичних дослідженнях», започаткувавши подібну практику вперше серед історичних факультетів України [16, с.29]. Незабаром у співавторстві з Л.І. Бородкіним та Ю.А. Святцем дослідник видав дві методичні розробки [5; 25], а згодом, вже самостійно, три підручники [24; 27; 29] присвячені математичним методам та електронно-обчислювальним машинам (ЕОМ) в історичних дослідженнях, а також застосуванню кількісних методів для вивчення масових джерел.

Наукові здобутки В.В. Підгаєцького у царині нового наукового напрямку збіглися у часі з його інституційним оформленням. Так, стрімкий розвиток процесу

інформатизації європейських країн призвів до створення в 1986 р. Міжнародної асоціації «History and Computing» (АНС), яка почала здійснювати координацію діяльності істориків різних країн, які застосовують у своїй дослідницькій практиці та навчальному процесі інформаційно-комп'ютерні методи і технології [13, с.72].

До літа 1992 року в низці країн Східної Європи було створено регіональні гілки Міжнародної асоціації «History and Computing». У червні того ж року в Ужгороді відбувся Міжнародний семінар «Нові комп'ютерні технології в історичних дослідженнях та освіті», який був організований історичним факультетом Московського державного університету імені М.В. Ломоносова (представленим лабораторією історичної інформатики) і Закарпатською асоціацією молодих істориків при підтримці АНС [4]. Ужгородський семінар зібрав фахівців з 13 країн. Уперше вчені Східної і Західної Європи обмінялися досвідом своїх розробок в галузі історичної інформатики. На семінарі була створена ініціативна група зі створення асоціації «Історія і комп'ютер» (АІК), в яку ввійшов В.В. Підгаєцький. Згодом він був обраний до складу її керівного органу – ради асоціації [1, с.62]. Пізніше, характеризуючи діяльність українського історика, президент асоціації «Історія і комп'ютер», Л.І. Бородкін зазначав, що В.В. Підгаєцький як людина і науковець, був «філософом історичної інформатики», мислителем, який визначав співвідношення нового міждисциплінарного напрямку з основною течією історичної науки [3, с.222].

Унікальним явищем для української історіографії стала докторська дисертація В.В. Підгаєцького «Соціальна структура населення міст України у роки непу (досвід багатовимірного статистичного аналізу матеріалів переписів 1923 і 1926 рр.)» захищена у 1993 році в Московському державному університеті імені М.В. Ломоносова [28]. Обравши за об'єкт дослідження комплекс джерел, що віддзеркалюють соціальну структуру населення українських міст в перші роки непу, автор вперше простежив зміни їхньої соціально-класової структури в історичній динаміці. У дисертаційній роботі здійснено аналіз масових статистичних джерел (матеріалів перепису 1923 і 1926 років) за допомогою методів багатовимірного статистичного аналізу і ЕОМ. Автор запропонував і апробував методику комплексного застосування методів багатовимірного статистичного аналізу для вивчення масових джерел та окреслив перспективи її подальшого використання для вирішення подібних завдань з іншими багатовимірними об'єктами дослідження.

Як свідчать роботи вченого опубліковані після захисту докторської дисертації саме у розвитку історичної інформатики В.В. Підгаєцький бачив ключ до розширення пізнавальних можливостей історичної науки. Він не шукав («аргументів для обґрунтування «права на життя» історичної інформатики (вони очевидні)», а бачив проблему «в визначенні статусу і місця історичної інформатики в структурі історичної науки» [23, с.533].

Серед найвідоміших практичних напрацювань вченого виділяється база даних створена для дослідження селянських господарств України в період непу [10, с.221]. Водночас В.В. Підгаєцький підняв проблему визначення чіткої межі розмірності бази даних, при якій система буде самодостатньою, зачіпаючи при цьому парадокс Евбуліда [26]. Суть цього парадоксу щодо властивості «масовості» дослідник викладав у такій редакції: «чи є така чітко фіксована кількість носіїв інформації, додавши до якої ще один носій інформації, буде мати саме сукупність «масових» носіїв інформації» [14, с.246]. Проблема ускладнювалася при дослідженні сукупностей багатовимірних об'єктів, оскільки потрібно не тільки визначити їх число, а й кількість ознак достатніх для вирішення конкретної задачі. Він розглядав варіант створення проблемно-орієнтованої бази даних про соціально-економічну структуру селянських господарств України за матеріала-

ми весняного виборчого опитування 1925 року, де число об'єктів задане самим джерелом, а встановлена кількість ознак (109) може бути скорочена [26, с.83].

У наступній публікації вже більш детально і аргументовано розглянуто створення бази даних [21]. Історик вважав, що можуть бути випадкові характеристики, які загалом не впливають на опис об'єкта дослідження. Відсутність деяких ознак у більшості об'єктів та наявність такої кількості ознак, що навіть встановивши взаємозв'язки між ними, неможливо пояснити суть цих зв'язків. Так в базі даних «Селянські господарства Передстепової зони 1925 року» були включені дані для 77 ознак (на 32 менше). Проведені операції та їх результати викладено автором у такому вигляді: «1) за допомогою методики головних компонент проведена структуралізація генеральної сукупності ознак, що характеризують соціально-економічний устрій селянських господарств, 2) в ролі елементів її структури виступають емерджентні сукупності ознак, якісна своєрідність яких виражається через якісну своєрідність головних компонент, 3) набір головних компонент можливо розглядати як репрезентативну вибірку якостей ознак, елементами якої є не самі ознаки, а інтегровані їх чинники (головні компоненти), які здійснюють вирішальний вплив на формування якісної своєрідності системи досліджуваних об'єктів. В результаті скорочення розмірності відбувається без зменшення числа ознак, тобто без втрати якості, 4) при вирішенні завдань типологізації об'єктів створення реляційних баз даних за допомогою методу головних компонент видається обґрунтованим і необхідним кроком» [21, с.182-183].

Роздумуючи над методологічною парадигмою кліометрики – дослідник прийшов до висновку, що «це системна тріада» – «тріада Клію» з трьох методологій: системної, модельної та кількісної [17, с.114]. Найбільш цікавою з методологій в контексті історичної інформатики є моделювання, алгоритм якого В.В. Підгаєцький подав таким чином: «1) формулювання гіпотези (описової моделі досліджуваної системи); 2) подання інформації про цю систему у кількісному (цифровому) вигляді; 3) математична переробка цифрової інформації з допомогою заздалегідь визначеного математичного методу; 4) отримання (кількісної) цифрової моделі; 5) інтерпретація (тлумачення) суттєво-значимого сенсу кількісної моделі з допомогою моделі описової (гіпотези)» [15].

Завдяки проведеним порівнянням якісної своєрідності сукупності об'єктів (систем) соціально-економічної природи в соціально-економічному просторі, відомого під назвою «неп» і пошуку корелюючих характеристик станів цих систем В.В. Підгаєцький виділив 5 природно-географічних аграрних типів округів України: Полісся, Північний і Південний Лісостеп, Передстеп і Степ [22]. Виокремлення цих регіонів призвело до змін у структурі банку даних «Селянські господарства України за даними весняного вибіркового перепису (опитування) 1925 року». Внаслідок чого було створено вже 5 баз даних, кожна з яких уміщувала дані про селянські господарства відповідного регіону, що дало змогу простежити особливості соціально-економічної диференціації досліджуваних господарств.

Кожна з цих баз була піддана трьохетапному аналізу, кожен з яких дав змогу отримати чіткі висновки:

1. Обробка з допомогою головних компонент даних для відповідного регіону, як результат зменшення розмірності об'єктів дослідження (селянських господарств) шляхом виявлення системи емерджентних сукупностей ознак, в якості яких виступають головні компоненти, змістовна суть яких дозволяє встановити головні причини, що визначили соціально-економічне розшарування селянських господарств.

2. Кластерний аналіз індексів головних компонент для посівних груп селянських господарств в межах кожного з регіонів, як результат виявлення груп селянських господарств, в силу прояву в них якостей, що визначаються відповідними головними компонентами.
3. Інтерпретація результатів типологізації, як результат визначення характерних рис, змістовної суті і якості своєрідності соціально-економічних типів селянських господарств відповідного регіону [22, с.155-156].

Характерною рисою наукового стилю В.В. Підгаєцького було широке використання влучних цитат відомих мислителів, які часто виконували роль епіграфів для його публікацій. Він стверджував, що епіграф утворює своєрідний симбіоз із назвою роботи та водночас слугує цитатою. Автор приділяв велику увагу цитатам, зазначаючи, що: «Намагаючись працювати професійно, я доволі жорстко структурую свої тексти і їх фрагменти (в тому числі і цитати), які інколи можуть видаватися вдалими чи невдалими експромтами або випадковостями, які насправді є результатом ретельно продуманих «кроків» [20, с.19]. Аргументуючи використання цитат, вказував: «Цитування висловів і робіт самого широкого спектру авторів «всіх часів і народів», які представляють більшість сфер людської діяльності (на мій погляд), є одним зі стилістичних прийомів, які дозволяють створити знайомий і звичний для гуманітаріїв і «традиційних істориків» (як правило, опонентів кліометричної спільноти) змістовний і розповідний «фон» і як мінімум привернути увагу їх, і не тільки їх, увагу до кліометричних робіт» [20, с.19]. Таким чином, акцентуючи увагу на необхідності широкого використання цитат, історик прагнув донести необхідність використання математичних методів та ЕОМ в історичних дослідженнях. Що в свою чергу спонукало істориків (і не тільки) до використання в дослідницькій роботі комп'ютерних технологій. Свідченням того, що такі заклики знайшли свої апологети стали захисти дисертацій його аспірантів, які застосовували в свої дослідженнях комп'ютерні технології і загальнонауковий теоретико-методологічний досвід [6; 12; 30; 31] та створення науково-дослідної лабораторії комп'ютерних технологій історичних досліджень в Дніпропетровському державному університеті [16, с.31].

Водночас, попри всі переваги використання комп'ютерних технологій в історичній науці, В.В. Підгаєцький, опираючись на власний досвід, визначав зміст процесу історичного пізнання як обов'язкове обмеження права на існування для кожного, навіть для самого простого і малозначущого висновку «прокрустовим ложем» конкретного часу, конкретного джерела, конкретного методу, або як вилучення з безмежного інформаційного простору джерел, метафор та методів вузьких стежок, в межах яких лише й здатна жити щойно знайдена крапелька знання [18, с.318].

На рубежі тисячоліть вчений чітко заявив, що основна ідея, яку він хотів би донести до історичного співтовариства полягає у тому, що: «науковий напрям, який визначається як «історична інформатика» насправді є ні чим іншим як джерелознавством ХХ і/або ХХІ ст. (залежно від того коли ми це усвідомимо). Він (цей напрям) має своєю метою так звані конкретно-історичні проблеми і інформацію для цього черпає переважно з історичних джерел, а не з історіографічної традиції і не з «усної історії» [19]. Пояснював це зміною інформаційної ситуації, оскільки джерелознавство «попередніх» віків мало справу, як правило, з не дуже великою кількістю «штучних», одиничних джерел, а уже починаючи з середини ХІХ і впродовж усього ХХ ст. кількість носіїв інформації, які продукувались суспільством надзвичайно зростає. Причому за своєю природою вони

головно масові документи переважно службового та діловодного характеру. До того ж у них інформація зафіксована і закодована у цифрах, що потребує відповідних методів її декодування (математично-статистичних), які раніше не використовувались. Також з'явилась необхідність в застосуванні загальнонаукового теоретико-методологічного досвіду дослідження символічної інформації [19].

Отже, В.В. Підгаєцький зумів детально, на прикладі розгляду конкретних сюжетів, продемонструвати переваги та можливі недоліки у використанні методів історичної інформатики для наукових досліджень. У такий спосіб автор заздалегідь обеззброював критиків нового наукового напрямку і не оголошував його методологію панацеєю для усіх труднощів вивчення історичних джерел. Натомість науковець зважено, послідовно і аргументовано доводив право на існування та активне використання всього методологічного інструментарію історичної інформатики для отримання максимально об'єктивної реконструкції досліджуваних подій, процесів, явищ.

Список використаних джерел:

1. І конференция ассоциации «История и компьютер» // Информ. бюл. Ассоциации «История и компьютер». – 1993. – №9. – Ч. 2. – С. 61-62.
2. PRIMUMVIVERE – PRIMUMAGERE (до 60-річчя від дня народження доктора історичних наук, професора Віталія Васильовича Підгаєцького) / [В.В. Ващенко, В.А. Дмитрієва, Ю.А. Святець, Р.В. Топка] // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Історія та археологія. – Дніпропетровськ, 2011. – Вип. 19. – С. 17-24.
3. Бородкин Л.И. АХИОМАТА MINORA: Памяти Виталия Васильевича Подгаецкого / Л.И. Бородкин // Информ. бюл. Ассоциации «История и компьютер». – 2005. – №33. – С. 221-225.
4. Бородкин Л.И. Ассоциация «История и компьютер»: 20 лет спустя / Л.И. Бородкин, В.Н. Владимиров, И.М. Гарскова // Информ. бюл. Ассоциации «История и компьютер». – 2012. – №38. – С. 3-6.
5. Бородкин Л.И. Методические указания к изучению курса «Математические методы и ЭВМ в исторических исследованиях» / Л.И. Бородкин, В.В. Подгаецкий. – Днепропетровск : ДГУ, 1988. – 120 с.
6. Ващенко В.В. Фактори формування історичної концепції в українській історіографії кінця XIX – початку XX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 / В.В. Ващенко. – Дніпропетровськ, 1998. – 17 с.
7. Ващенко В.В. Читаючи професора В.В. Підгаєцького: деякі проблеми методології історичної науки / В.В. Ващенко // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. – 2012. – Вип. 10. – С. 302-313.
8. Владимиров В.Н. Вспомяная В.В. Подгаецкого / В.Н. Владимиров // Информ. бюл. Ассоциации «История и компьютер». – 2005. – №33. – С. 226-227.
9. Злобин Е.В. Какой светильник разума угас... (Памяти Виталия Васильевича Подгаецкого...) / Е.В. Злобин // Информ. бюл. Ассоциации «История и компьютер». – 2005. – №33. – С. 227-229.
10. Куліков В.О. Нові інформаційні технології в історичних дослідженнях / В.О. Куліков // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Сер.: Історія. – Харків : Вісник ХНУ, 2007. – №762. – С. 217-228.
11. Масненко В.В. «Пасічник», або «кращий землероб» історичної ниви: аграрні сюжети наукової спадщини Віталія Підгаєцького / В.В. Масненко // Український селянин. – 2010. – Вип. 12. – С. 28-31.
12. Обласова О.І. НЕП в житті селян Катеринославщини (джерела та методи їх дослідження) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 / О.І. Обласова. – Дніпропетровськ, 1998. – 18 с.

13. Пинягин С.В. Создание ассоциации «History and Computing» и применение интернет-ресурсов историками стран СНГ / С.В. Пинягин // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. — 2010. — №124. — С. 72-78.
14. Підгаєцький В.В. Масові і самодостатні джерела у джерелознавчому дослідженні / В.В. Підгаєцький // Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ століття : навч. посіб. — Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. — С. 241-276.
15. Підгаєцький В.В. Модельна методологія як складова методології джерелознавства / В.В. Підгаєцький // Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ століття. — Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. — С. 143-164.
16. Підгаєцький В.В. Модернізм і постмодернізм: уявне минуле чи інваріантне майбутнє / В.В. Підгаєцький // Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ століття. — Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. — С. 3-33.
17. Підгаєцький В.В. Цифри і речі. До обґрунтування методології кліометрики / В.В. Підгаєцький // Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ століття. — Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. — С. 99-115.
18. Підгаєцький В.В. Фальсифікація як метод історичного дослідження / В.В. Підгаєцький // Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ століття. — Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. — С. 309-318.
19. Подгаецкий В.В. «Историческая информатика» как источниковедение XX и/или XXI века? Pro et Contra (ad Nominem) / В.В. Подгаецкий // Круг идей: историческая информатика в информационном обществе. — М. : Мосгорархив, 2001. — С. 417-431.
20. Подгаецкий В.В. Аналогии, сходства, отражения и отзвуки или улыбка без кота (о точных и неточных науках и о биосоциальной природе моделирования) / В.В. Подгаецкий // Круг идей: макро и микро подходы в исторической информатики. — Минск, 1998. — Т. 1. — С. 13-30.
21. Подгаецкий В.В. Вариант создания базы данных о крестьянских хозяйствах Украины в годы НЭПА / В.В. Подгаецкий, Ю.А. Святец // Круг идей: новое в исторической информатике: Труды I конференции Ассоциации «История и компьютер» / отв. ред.: Л.И. Бородкин, В.С. Тяжелникова. — М. : Издательство Московского городского объединения архивов, 1994. — С. 177-183.
22. Подгаецкий В.В. Каким был НЭП на Украине в период своего расцвета? (вариант сравнительного анализа состояния социально-экономических структур) / В.В. Подгаецкий, Ю.А. Святец // Компьютер и экономическая история : сб. науч. тр. / отв. ред.: Л.И. Бородкин, В.Н. Владимиров. — Барнаул : АГУ, 1997. — С. 138-169.
23. Подгаецкий В.В. Клиометрика: axiomatamina (Версия 3. Предметное пространство) / В.В. Подгаецкий // Круг идей: развитие исторической информатики. Труды II конференции Ассоциации «История и компьютер». — М. : Мосгорархив, 1995. — С. 520-534.
24. Подгаецкий В.В. Математические методы и ЭВМ в изучении социально-экономической истории Украинской ССР в годы нэпа. / В.В. Подгаецкий. — Днепропетровск : ДГУ, 1989. — 100 с.
25. Подгаецкий В.В. Методические указания к практическим заданиям по курсу «Количественные методы и ЭВМ в исторических исследованиях» / В.В. Подгаецкий, Ю.А. Святец. — Днепропетровск : ДГУ, 1990. — 48 с.
26. Подгаецкий В.В. Парадокс Эвбулида и вариант создания базы данных о крестьянских хозяйствах Украины в годы НЭПа / В.В. Подгаецкий, Ю.А. Святец // Информ. бюл. Ассоциации «История и компьютер» и Комиссии по применению математических методов и ЭВМ в исторических исследованиях при Отделении истории РАН. — М. : МГОА, 1993. — №9. — С. 81-84.

27. Подгаецкий В.В. Количественные методы в исследовании массовых источников (на материалах Украинской ССР в годы нэпа) / В.В. Подгаецкий. – Днепропетровск : ДГУ, 1990. – 107 с.
28. Подгаецкий В.В. Социальная структура населения городов Украины в годы нэпа (опыт многомерного статистического анализа материалов переписей 1923 и 1926 гг.) : автореф. дис. ... д-ра ист. наук : 07.00.09 / В.В. Подгаецкий ; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 1992. – 37 с.
29. Подгаецкий В.В. ЭВМ в изучении социальных структур / В.В. Подгаецкий. – Днепропетровск : ДГУ, 1991. – 84 с.
30. Святець Ю.А. Соціально-економічна типологія селянських господарств України у роки непу (масові джерела та методи їх дослідження) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.09 / Ю.А. Святець ; Дніпропетровський ун-т. – Дніпропетровськ, 1993. – 19 с.
31. Тарнопольська І.О. Київський «Синопис» в історіографічному та джерелознавчому аспектах : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 / І.О. Тарнопольська ; Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1998. – 17 с.
32. Удод О.А. Віталій Васильович Підгаєцький / О.А. Удод // Енциклопедія історії України / ред. кол. В.А. Смолій та ін. – К. : Наукова думка, 2011. – Т.8. – С. 229-230.

The article deals with the investigation of the scientific and organizational activity of the famous Ukrainian historian, the founder of the Ukrainian cliometrics school, V.V. Pidhaietskyi. He worked for the sake of historical information science development.

Key words: V.V. Pidhaietskyi, historical information science, historical source, cliometrics, massources, methodology, emergency.

Отримано: 31.10.2016 р.